

Ю. Эрдэнэтуяа

МОНГОЛЫН ТЕЛЕВИЗИЙН ӨЧИГДӨР, ӨНӨӨДӨР

XXI зууны соёлт ертөнцөд мэдээлэл харилцаа улам бүр глобальчлагдаж, мэдээллийн технологийн хөгжил дэвшлийн үр шим хүний өдөр тутмын хэрэглээнд асар түргэн хурдацтай нэвтэрч байгаа өнөө үед өнгөрсөн зууны нэгэн гайхамшиг гэгдэж байсан телевизийн үе өнгөрч байна гэж үзэх учиргүй. Хэдийгээр информатик, компьютер, телекоммуникацийг холбосон мэдээллийн хүчирхэг сүлжээ тив, дэлхийг торлож байгаа ч гэсэн орчин үеийн хүний амьдралыг телевизгүйгээр төсөөлөх аргагүй. Учир нь телевиз мэдээллийн хүчирхэг хэрэгслэлийнхээ хувьд нийгмийн сэтгэл зүй, олны санаа бодлыг төлөвшүүлж, тэр ч бүү хэл түүнийг хааш нь ч залж чиглүүлэх нөлөө бүхий удирдлагын хэрэгслэл гэж үздэг тал бий. Ингэхээр телевиз нийгмийн хөгжилд чухал үүрэгтэй болох төдийгүй түүнийг хэрхэн яаж хөгжүүлэх нь аль ч улс орны төр засгийн анхаарал, ивээлд байдаг асуудлын нэг болдог байна.

Манай оронд анх 1967 онд телевизийн тогтмол нэвтрүүлэг явуулж эхэлснээс хойш даруй хөгжлийн 30 гаруй жилийг үдэж, чамлахааргүй их амжилт, арга туршлага, уран бүтээлийн баялаг сан хөмрөгтэй, дотоод, гадаадын үйл явдлыг түргэн шуурхай түгээн дамжуулдаг үндэсний мэдээллийн өргөн сүлжээ болтлоо өсч хөгжлөө.

Телевизийн бүтэц, тогтолцоо:

Монгол орны нийгмийн байгуулал ардчилсан өөрчлөлт шинэчлэлтийн замд шилжсэн 1990 оноос хойш монголын телевизийн хөгжилд ихээхэн өөрчлөлт гарч телевизийн бүхэл бүтэн шинэ тогтолцоо бүрэлдэн тогтож байна.

1990 оноос өмнө манайд эрх баригч МАХН-ын үзэл суртлын хэрэгслэл болох үндэсний хэмжээний цорын ганц радио, телевизтэй, цөөн хэдэн аймаг, хотын төвд орон нутгийн радио станц, телевизийн студитэй байсан боловч тэдгээр нь ихэнхдээ өргөн нэвтрүүлгийг хүлээн авч, дахин дамжуулах чиглэлээр ажилладаг байсан юм.

Нийгэмд олон ургальч үзэл бодол хөгжин дэлгэрэхийн хирээр үг хэлэх, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөө бодит биелэлээ олж, нийтлэлийн агуулгыг хянадаг цензурын систем ч үгүй болсон. Олон намын тогтолцоотой, ардчилсан төр засгийн байгуулалтай болсноор радио, телевиз ч гэсэн нэг намын мэдлийн байхаа больж Засгийн газрын харъяанд шилжснээр өнөөг хүртэл төрийн телевизийн статустай үйл ажиллагаа явуулж байна.

1990-ээд оноос Монгол телевизийн бүтэц, бүрэлдэхүүнд уран бүтээлийн нэгдлүүд байгуулагдан ажиллаж эхэлсэн нь цаашид телевизийн бие даасан

студи, хувийн телевиз байгуулагдан ажиллах нэг ёсны гараа болсон гэж үзэж болно. Тиймээс ч 1991 онд батлагдсан Аж ахуйн нэгжийн тухай хуулийн дагуу уран бүтээлийн олон хамтлаг хуулийн этгээдийн гэрчилгээ авч телевизийн нэвтрүүлэг бэлтгэх болсон. Тухайлбал: Монголын мэдээлэл дамжуулах телевиз Эм-би-си /Ж.Түвшинбат, гадаадын хөрөнгө оруулалттай/, Монголын чөлөөт телевиз /Ц.Төрмандах/, Зохиогчийн телевиз /Ш.Гүрбазар/, Жолоо зохиогчийн телевиз /Галаарид, Солонго/, Худалдаа арилжааны чөлөөт телевиз /Сумхүү/, Мэдээлэл арилжааны Тэнхлэг чөлөөт телевиз /Д.Гарам-Очир/, Тулах цэг телестуди /Г.Жаргалсайхан/, Капитал телестуди /Д.Цондовдорж/, Өмнөговь аймгийн Баянговь телевизийн хамтлаг, Хэнтий аймгийн Ар ма хувийн телевиз гээд Хууль зүйн яаманд албан ёсоор бүртгүүлж аж ахуйн нэгжийн гэрчилгээ авсан олон «телевиз» үүсч гараад төдөлгүй сураг ажиг тасарсан билээ. Үүнд тэднийг буруутгах аргагүй. Учир нь телевиз гэгч мэдээллийн хүчирхэг хэрэгслэл ТҮЦ байгуулан ажиллуулахтай яавч адилгүй, техник, хүн хүч, санхүүгийн чадвахи шаардсан амар хялбар бус ажил гэдэг нь ойлгомжтой.

Тухайн үед сэтгүүлч, уран бүтээлчдийн цалин хөлс тогтмол, нийтлэлийн урамшил бага, ажиллах нөхцөл тааруу байсан нь зарим хүнийг аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхэлж орлого олох, амьдралаа дээшлүүлэх, хамгийн гол нь чөлөөтэй, уран бүтээл хийх гэсэн эрмэлзлэлээ хэрэгжүүлэхэд нь зүй ёсоор нөлөөлсөн юм. Үүний ололттой зүйл нь гэвэл телевизийг мэдээллийн төдийгүй арилжааны хэрэгслэлийн зориулалтаар ажиллуулж болдогийг харуулж өгсөн явдал байлаа.

Харин 1991 оноос мэдээлэл арилжааны Тэнхлэг компани өөрийн телевизийн хөтөлбөрөө цацаж жил шахам хугацаанд ажиллаж эхэлснээр Монголд анхны хувийн телевизийн хөгжлийн эхлэлийг тавьсан юм. Энэ үеэс хойш Улаанбаатар хотын телевиз, МН 25-р суваг телевиз, Монгол-Америкийн хамтарсан Бүргэд телевиз болон орон нутгийн төрийн болон хувийн телевизүүд үүсч хөгжин нийгмийн хөгжилд зохих хувь нэмрээ оруулан бусад хэвлэл, мэдээллийн хэрэгсэлтэй амжилттай өрсөлдөж байна.

Өнөөдөр монголын мэдээллийн зах зээлд тогтмол, идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж буй хэвлэл мэдээллийн нийт хэрэгслэлийн 15 орчим хувийг телевиз эзэлж байна. Хууль зүйн яаманд албан ёсоор бүртгэгдсэн нийт 24 телевиз, 9 кабелийн телевиз 2001 оны эхний хагас жилийн байдлаар тогтмол үйл ажиллагаа явуулж байгаа ажээ. Монголын хэвлэлийн хүрээлэнгээс явуулсан мониторингийн судалгаанд дурьдснаар одоогоор тогтмол үйл ажиллагаа явуулж байгаа 241 мэдээллийн хэрэгслэлтэй, үүнээс: сонин 144, сэтгүүл 36, радио 27, телевиз 24, кабелийн телевиз 9, агентлаг 1 байгаа юм.

Бүтцийн хувьд авч үзвэл, үндэсний хэмжээнд хөтөлбөрөө дамжуулдаг нэг телевизтэй, нийслэлийн телевизтэй, орон нутгийн телевизийн студитэй байна. Харин харъяалал буюу эзэмшлийн хувьд одоогоор төрийн өмчийн, хувийн өмчийн гэсэн хоёр хэвшлийн телевизтэй байна. Энэ нь Улаанбаатар хот,

бусад томоохон хот, суурин газарт төрийн болон хувийн телевиз зэрэгцэн оршиж өрсөлдөх болсон давуу талтай болжээ. Хувийн телевизүүд төрийн мэдлийн телевизүүдтэй хүч тэнцвэргүй тулаанд өрсөлдөж чамгүй амжилттай ажиллаж байна. Ялангуяа тэдгээр нь зарим талаараа мэдээллийн алтернатив эх сурвалж болж байгаагаараа үзэгч олны сонирхолыг татсаар байна.

Одоогоор үйл ажиллагаа явуулж байгаа нийт телевизийн 60 шахам хувь нь төрийн байгууллагын харъяалалд, 30 гаруй хувь нь хувийн эзэмшлийнх байна. Хэвлэлийн эрх чөлөөний тухай хууль гарснаар төр өөрийн мэдэлд хэвлэл мэдээллийн хэрэгслэлтэй байх ёсгүйг хуульчлан заасны дагуу телевизүүд Засаг даргын тамгын газрын харъяанд байснаа тухайн аймаг, хотынхоо ИТХ-ын мэдэлд шилжснээр «олон нийтийн» телевиз гэсэн тодотголтой болсон. Үнэн чанартаа тэдгээр телевиз төрийн мэдлийн телевиз хэвээрээ байгаа бөгөөд олон нийтийн буюу нийтийн эзэмшлийн телевизийн эрх зүйн болоод үйл ажиллагааны зарчим огтхон ч байхгүй байгаа болно.

Мөн томоохон төв, суурин газруудад кабелийн телевизтэй хөгжиж байгаа. Одоогоор Сансар, Хийморь, Их монгол, Сүлжээ 1, Сүлжээ 2, Нарлаг монгол, Мэдээлэл, Нислэг, Лха /Дархан-Уул аймаг/, Од /Төв аймаг/ зэрэг кабелийн телевизүүд гадаад, дотоодын телевизийн программыг 12-30 сувгаар дамжуулж байна.

Телевизийн зах зээл:

Хэвлэл мэдээллийн хэрэгслэл түүний дотор телевиз нийслэл хотод төвлөрөн хөгжиж байгаа. Тиймээс Улаанбаатар хот телевизийн хамгийн том зах зээл. Төрийн өмчийн 2 телевиз /MYTB, UBS/, хувийн 2 телевиз /МН-25-р суваг, Eagle/, кабелийн 9 телевиз тогтмол үйл ажиллагаа явуулж байна Мөн төрийн захиргааны зарим байгууллага болон МАХН ивээлдээ ажиллуулдаг уран бүтээлийн хэд хэдэн студитэй. Тэдгээр нь тодорхой сэдвээр нэвтрүүлэг бэлтгэж үндэсний телевизээр гаргадаг.

Харин хөдөө орон нутагт хэвлэл мэдээллийн дээрээс доошоо босоо шугамт тогтолцоо үгүй болсноор түүнийг орлох ямар нэгэн тогтвортой систем хараахан бүрэлдэж амжаагүй байна. Ихэнх аймгийн төвд телевизийн студи байгаа нэртэй боловч үнэн чанартаа тогтмол нэвтрүүлдэг нь цөөн. Орон нутгийн хэмжээнд нэвтрүүлэг цацдаг телевиз өнгөрөгч 2000 оны байдлаар 24 байсан бол энэ онд Өвөрхангайн телестуди, Өргөө телевиз, Чойбалсан хотын Скорпион телевизүүд, Багануур дүүргийн Ноён телестудийн үйл ажиллагаа зогсож, Цэцээ гүн зэрэг телевиз тогтмол бус нэвтэрч байна. Орон нутгийн хэмжээнд нэвтрүүлэг цацдаг телевиз өнгөрөгч 2000 оны байдлаар 24 байсан бол энэ онд Өвөрхангайн телестуди, Өргөө телевиз, Чойбалсан хотын Скорпион телевизүүд, Багануур дүүргийн Ноён телестудийн үйл ажиллагаа зогсож, Цэцээ гүн зэрэг телевиз тогтмол бус нэвтэрч байна.

Орон нутгийн телевизээс Сэлэнгэ аймгийн Нарны хүлэг, Дарханы А-Жи-Би хувийн телевиз, Дархан телевизийн программ 7 хоногт 55- 120 гаруй цагийн хөтөлбөр үзүүлдэг гэсэн тооцоо судалгаа гарчээ. Нэг зүйлийг тэмдэглэхэд дээрх телевизүүд нь Улаанбаатарт нэвтрүүлдэг 25-р суваг телевизийн хөтөлбөрийн бичлэгийг зөөвөрлөн өөрийн үзэгчиддээ хүргэдэг юм. Бусад телевизүүдийн тухайд 7 хоногт дунджаар 10-аас дээш цагийн хөтөлбөр үзүүлдэг 3 телевиз, /Номин, Орхон, Минжит Булган ТВ/, 6-10 хүртэл цагийн хөтөлбөр үзүүлдэг 4 телевиз /Баян-Өлгийн ТВ, Говьсүмбэр ТВ, Ховд ТВ, Хэтий телестуди/, 1-5 цагийн хөтөлбөр нэвтрүүлдэг телевиз 9 байна. Үүнээс харахад ихэнх орон нутгийн телевиз монголдоо «ганц» гэгдэх үндэсний телевизийн хөтөлбөрийг хүлээн авч үздэг ба завсар чөлөөгөөр нь орон нутгийн мэдээллээ хүргэдэг ганц нэг цагийн хөтөлбөр үзүүлэхээс хэтэрдэггүй байдалтай байна.

Дархан, Эрдэнэт, Чойбалсан, Өлгий, Мөрөн зэрэг томоохон хотуудад байдал арай өөр. Энд телевизийн хөгжил өөрийн гэсэн өнгө төрхөө олон хөгжиж байгаа юм. Дархан хотод орон нутгийн анхны хувийн телевиз /А-Жи-Би/ үүсч байгуулагдаад эдүгээ долоо хоногт 50 гаруй цагийн хөтөлбөр бэлтгэн үзүүлдэг томоохон телевиз болтлоо хөгжиж байна.

Үндэсний телевиз зар суралчилгааны зах зээлд давуу байдалтайгаар ноёрхож байна. Төрийн мэдлийн телевизүүд санхүүжилтийнхээ нэлээд хувийг зар сурталчилгаанаас олдог. Өөрөөр хэлбэл төрийн радио, телевизүүд ч гэсэн рекламаас хамааралтай болж байна. Судалгаанаас үзэхэд төрийн телевизүүд нийт программынхаа 12-15 хувийг зар сурталчилгаанд зориулж байхад орон нутгийн радио, телевизүүд хөтөлбөрийнхөө 1-3 хувийг, хэт богино долгионы радио станцууд 3-6 хувийг зарцуулдаг гэсэн тооцоо гарчээ.

Уран бүтээл, үйлдвэрлэл:

Телевизүүд одоогийн байдлаар ихэнх нэвтрүүлгээ өөрсдөө үйлдвэрлэж байна. Сүүлийн жилүүдэд телевизийн нэвтүүлэг бэлтгэдэг уран бүтээлийн студүүд бий болж байгаа боловч тэдгээр нь ихэнхдээ өөрийн бүтээлээ үндэсний болон хувийн телевизэд худалдаж чаддаггүй, харин ч дамжуулах сувгийн төлбөр өндөр учраас бараг өөрсдөө багагүй мөнгө төлж байж бүтээлээ үзүүлдэг шахам байдаг. Телевизүүд ч гэсэн гадаад, дотоодын телевизийн бүтээлийг тэр бүр худалдаж авах санхүүгийн чадвахи султай. Тиймээс программ солилцоо, худалдааны аргаар авдаг ганц нэг бүтээлийг эс тооцвол ихэнхдээ ахуйн хэрэглээний зориулалттай, хямд, чанар муутай видео кино, эсвэл гадаадын телевизийн хөтөлбөрөөс хулгайн замаар хуулж бичсэн зарим бүтээлийг орчуулан гаргах байдалтай байна.

Телевизийн жүжиг, кино, сериал хийх санхүүгийн болоод бусад боломж ихэнх телевизэд нэн хязгаарлагдмал байдгаас гадаадын телевизийн бүтээлүүд хөтөлбөрт нь нэлээд хувийг эзэлдэг. 2000 онд явуулсан

судаггаанаас харахад нийслэлд үзүүлж байгаа телевизүүдийн хөтөлбөрийн 25-57 хувь нь гадаадын телевизийн бүтээлийг орчуулан үзүүлдэг байна. Тиймээс телевизийн өөрийн уран бүтээл үйлдвэрлэлийг түлхүү хөгжүүлэх нь чухал юм.

Телевизийн нэвтрүүлэгт ивээн тэтгэгчдийн хүчийг татан оролцуулах хэлбэрийг альч телевиз өргөн ашиглаж байна. Харин тэдний хүчийг дэлгэцийн томоохон бүтээл хийхэд ашиглахаасаа илүү аливаа байгууллагын ой, тэмдэглэлт үйл явдлыг сурталчлахад гол төлөв ашигладаг нь учир дутагдалтай. Тэтгэх, тэтгүүлэх сэтгэлгээ, арга хэлбрийн шинэчлэл шаардагдаж байна.

Телевизийн үзэгчид:

Аль ч телевиз өөрийн үзэгчдийнхээ эрэлт хэрэгцээ, сонирхлыг сайтар судалж, хэнд зориулж юуг, хэдийд үзүүлэх вэ гэдгээ тодорхойлж байдаг.

Өмнө нь телевиз олон жилийн турш үзэл суртлын дайчин зэвсэг байж, хүнийг бүх талаар хүмүүжүүлэх, намын шийдвэрийг амьдралд хэрэгжүүлэхэд олон түмнийг зоригжуулан зохион байгуулагч, намын бодлого шийдвэрийг ухуулан таниулагч үүргийг нэр төртэй биелүүлж ирсэн. Тиймээс сайн, саар бүхнийг заавал үзүүлэх ёстой хэмээн ойлгож, жил улирлын хатуу сүлжээнд баригдан, хөдөлмөрчдөөс ирүүлсэн захидлын тоогоор тайлан тооцоо гаргаж, заримд нь ая дууны мэндчилгээ дэвшүүлж, заримынх нь гомдлоор «дурандаж» ирсэн. Ард иргэд, олон нийт ч гэсэн ийм л байх ёстой хэмээн ажил амьдралынхаа олон асуудлыг телевизээр дамжуулан шийдвэрлүүлэх нийгмийн сэтгэл зүйн уур амьсгал давамгайлж байлаа.

Тэгвэл өнөөдөр тэр үе нэгэнт өнгөрч нийгэм, оюун санаа, улс төр, эдийн засгийн бүх хүрээнд эрх зүйн харилцаа тогтож, иргэд байгууллага, хуулийн хүрээнд ажил амьдралаа зохицуулдаг боллоо. Энэ нөхцөлд телевизийн үүрэг зорилго нэгэн адил өөрчлөгдөн цоо шинэ маягийн телевиз болох учиртай. Харамсалтай нь манай телевизүүдэд төржсөн, үзэл сурталжсан байдал амь бөхтэй оршсоор ухуулга сурталчилгааны урт сунжруу яриа, тайлан, ярилцлагаар үзэгч олноо залхааж байна. Төрөөр тэтгүүлэх гэсэн олон нийтийн санаа бодол хэвээр байна.

Өнөөгийн үзэгчдийн хэв шинж, сонирхол хэрэгцээ өчигдрийн үзэгчдээс зарчмын эрс ялгаатай байгааг тооцохгүй байхын аргагүй. Чухам л аль болох олон үзэгчдийг өөртөө татахын төлөө тэмцэх нь өрсөлдөөний жам. Үүний цаана ашиг орлого гэсэн арилжааны хууль үйлчлэх нь гарцаагүй. Тиймээс ч өөрсдийн бүтээлээ үзүүлсний төлөө үзэгчдээс зохих хэмжээний хураамж нэг ёсондоо төлбөр авч байгаа билээ.

Бусад орны жишгээс харахад гол төлөв олон нийтийн телевиз улсын төсөв, зар сурталчилгааны орлогоос гадна үзэгчдээс тодорхой хэмжээний

хураамж авч санхүүждэг. Энэ нь тухайн телевизийг үзэгчдийн өмнө өндөр хариуцлага хүлээлгэх, тэдний ашиг сонирхолд нийцсэн нийтлэл нэвтрүүлэг үзүүлэх нэг ёсны хөшүүрэг болдог байна.

Монголын телевизийн хөгжлийн өнөөгийн түвшинд ямар бэрхшээл тулгарч байгааг авч үзье.

- Юуны түрүүнд радио, телевизийн хууль, эрх зүйн бааз суурь байхгүй байна. Хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөний тухай хууль, Харилцаа холбооны хууль, Долгионы тухай хууль, Оюуны өмчийн тухай хууль, Зохиогчийн эрхийн тухай хууль болон бусад холбогдох хууль тогтоомжоор зарим харилцаа нь зохицуулагдаж байдаг. Радио, телевизийн бие даасан хууль хэд хэдэн хувилбараар боловсрогдож байсан хэдий ч биелэлээ олсон хууль өнөө хир батлагдан гараагүй л байна. Үүнд гол нь төр, засгийн эрх барих хүчин өөрийн мэдэл, харъяандаа үндэсний радио, телевизийг ажиллуулж, бодлого шийдвэрээ өргөн олонд хүргэж байхын зэрэгцээ өөрийн эрх ашигт үйлчилдэг нөлөө бүхий мэдээллийн хэрэгслэлтэй байх үүднээс ханддагтай холбоотой. Энэ нь ялангуяа сонгуулийн үеэр илт харагддагийг хэн бүхэн мэднэ.

- Мэдээллийн зах зээл дэх төрийн монополь, хяналт хүчтэй хэвээр байсаар байна. Телевизүүд, ялангуяа орон нутагт бие даасан байдалтай болох, улс төрийн шахалт дарамтыг амжилттай сөрж чадах олон нийтийн дэмжлэгтэй болж хараахан чадаагүй, түүнд хүрэхэд нэлээд зай байна. Олон нийтийн буюу нийтийн эзэмшлийн радио, телевиз байгуулагдаагүй, хувь заяа нь тодорхойгүй байна. Нэг үеэ бодвол энэ талаар олон нийт, эрх баригчид, сэтгүүлчдийн хувьд ямар нэг ойлголттой болсон боловч бас төдийлөн цэгцрээгүй, хаа хаанаа нэгдсэн ойлголтод хүрээгүй байна.

- Телевизийн нэвтрүүлгийн тухай ерөнхий хууль, эсвэл олон нийтийн радио, телевизийн тухай бие даасан хууль яаралтай батлан гаргах нь чухал байна. Мөн энэ чиглэлд олон нийтийн болон радио, телевизүүдийн хүчин чармайлтыг идвэхжүүлэх шаардлагатай. Гадаад орнуудын олон нийтийн радио, телевизийн туршлагыг судлахад сэтгүүлчдийг өргөн оролцуулах, түүнээс биш олон улсын байгууллагын хөрөнгөөр үе үеийн хууль тогтоогчид, радио, телевизийн шинэхэн удирдлагууд шил шилээ харан олон удаа явцгаасан, олигтой үр дүнд хүрсэнгүй.

- Орон нутгийн радио, телевизүүдийн хөгжил харьцангуй удаан, тэгш биш, нэгдсэн бодлогогүй, гадаад дотоодын хөрөнгө оруулалт бараг байхгүй шахам, тэднийг татах нөхцөл бололцооны хувьд ч тааруухан байна. Харин сүүлийн үед олон улсын хөгжлийг дэмжих сан, байгууллагаас тендер шалгаруулж, төслөөр хувийн богино долгионы радио станцыг санхүүжүүлж буй нааштай эхлэл гарч байна.

- Хэвлэлийн эрх чөлөөний тулгуур үндсэн зарчмаас авч үзвэл ардчилсан нийгэмд зайлшгүй хэрэгжих ёстой шалгуур болсон үг хэлэх, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөө манай улсад хуульчлан баталгаажсан бөгөөд

бас ч гэж амжилттай хэрэгжиж байгаа билээ. Харин нөгөө нэг шалгуур болох хүссэн мэдээллээ хүлээн авах, хайх, түгээх эрх чөлөөний хувьд анхаарах зүйл нэлээд бий. Энэ нь ялангуяа хөдөө орон нутгийн хувьд ийм боломж нөхцөл нэлээд хязгаарлагдмал байгаа нь бодит үнэн юм. Энэ нь цаад утгаараа хөдөөгийн иргэдийг орон нутгийн хэмжээнд болон үндэсний хэмжээнд ардчилалын үйл явцад идэвхтэй оролцох боломж нэгэн адил хязгаарлагдмал байгаагаар утга адил юм. Үүнд мэдээллийн хамгийн хүчирхэг, нөлөөтэй хэрэгсэл болохынхоо хувьд телевизийн гүйцэтгэх үүрэг роль дутагдалтай байгааг тойрон гарахын аргагүй.

- Орон нутгийн хэвлэл мэдээллийн байдлыг нухацтай судалж, сайжруулах талаар тулхтай бодлого боловсруулах, шийдвэрлэх оновчтой арга зам, хэлбэрүүдийг олж, мдэвхтэй, санаачилгатай ажиллах нэгдмэл ажиллагаа илт үгүйлэгдэж байна. Энэ бүгд нь мэдээж телевизийн эзэмшил, харъяалал, санхүүжилт, зориулалт, хүний нөөц, менежмент, маркетингийн асуудал зэрэг олон хүчин зүйлээс шалтгаалах нь мэдээж билээ.

- Нэвтрүүлэх эрхийн зөвшөөрөл буюу лиценз олгох систем бүрэлдэн тогтож байгаа хэдий ч энэ нь хараат бус зөвлөл, комисс бус, харин Засгийн газрын яам олгодог нь төдийлөн нийцтэй биш юм. Цаашид нэвтрүүлгийн болон лицензийн тухай хууль хэрэгтэй байгааг харуулах бөгөөд ингэснээр лицензжүүлэх үйл явц илүү шудрага болж, хүнд суртал, элдэв дарамт шахалтаас чөлөөлөгдөх бололцоотой болно.

- Үзэгчдийн эрэлт хэрэгцээг судлах, рейтинг тогтоох ажил бараг эхлээгүй шахам гэж хэлж болно. Аудио болон видеометрийн хэмжилт судалгаа хийдэггүй, тийм боломж ч үгүй. Хараат бус ажиглалт, судалгааны албад бараг байхгүй. Ер нь телевизийн маркетинг, менежментийн ойлголт муутай, энэ талаар сонин хэвлэлээс нэлээд хоцорч байгаа. Бэлтгэсэн боловсон хүчин ч байхгүй гэхээр байна.

- Монголын телевизийн хөгжлд улс төр, арилжаа, бизнесийн ашиг сонирхлын нөлөөлөл бодитой оршиж, энэ эрх ашгаас хамааралтай байна. Мөнгө олохын тулд далд зар сурталчилгааны мэдээлэл бэлтгэдэг. Энэ нь үндэсний хэмжээний телевиз, радиод ч орон нутгийн телевизэд нэгэн адил газар авч байгаа. Энэ нь цаад утгаараа хараат бус, бодит сэтгүүл зүй хөгжихөд зохих саад тотгорыг учруулж, хэвлэл мэдээлэлд ухуулга сурталчилгаа голлох хандлагыг төрүүлж байгаа юм.

- Телевизийн нийтлэл нэвтрүүлгийн, ялангуяа мэдээллийн нэвтрүүлгийн хийц, арга барил, тогтсон хэв загварыг зоригтой өөрчлөх нь тулгамдсан асуудал болж байна. Төрийн байгууллага, албан тушаалтан, үйл явдал тойрсон албаны мэдээллээс өөр үзэж харах, бодож санах зүйлээр хомс байна. Сэтгүүлчдийг сургаж бэлтгэх, мэргэжил дээшлүүлэх ажилд эрс өөрчлөлт гаргах нь чухал бөгөөд ингэхгүйгээр сэтгэлгээ, арга барилын хэвшмэл загвараас салахад хэцүү байх болно.

Телевизийн хөгжлийн хандлага:

Телевиз хөтөлбөрөө цацах, газар орныг хамрах хүрээгээрээ олон улсын, нийт үндэсний, хотын, орон нутгийн, /мужийн, бүсийн г.м./ гэх зэргээр ялгагддаг байна. Программын зориулалт чиглэлээрээ ч мөн адил төрөлжсөн телевизүүд байдаг. Жишээ нь бидний мэдэх мэдээллийн, танин мэдэхүйн, сургалтын, хөгжмийн, спортын гэх зэрэг. Манайд ч бас хөгжмийн, киноны, хүүхдийн төрөлжсөн сувгууд гарч ирж байгаа нь олзуурхууштай.

Бэлтгэсэн хөтөлбөрөө дамжуулах байдлаар кабель шугамын, радио релейны, сансрын хиймэл дагуулын гэх мэт, техник технологийн хувьд электрон дамжуулагчийн, тоон үзүүлэлтийн, өндөр үелзэл, тод нягтралын гэх мэт олон чиглэлээр хөгжиж байна.

Мэдээлэл харилцааны том том хүчирхэг сүлжээг телевизийн хөгжилд өргөн ашиглаж телевиз-үзэгчдийн хамтын харилцан оролцооны /интерактив/ шинэ хэв маяг ч буй боллоо.

Харин олон улсын жишгээс харахад телевиз нь эрх зүйн байдлынхаа хувьд улсын, олон нийтийн буюу нийтийн үйлчилгээний /зарим газар улсын гэдэг/, хувийн гэсэн үндсэн төрөл хэлбэрээр оршин тогтнож байдаг байна.

Улсын телевиз нь төрийн өмчид тулгуурлан үйл ажиллагаа явуулдаг бөгөөд улсын төсвөөс санхүүждэг. Харьяалалын хувьд улсын мэдлийн телевиз нь чухам хэний эрх ашигт үйлчлэхээс шалтгаалан Засгийн газрын, олон нийтийн гэсэн статустай байдаг байна. Тэдгээрийн үйл ажиллагаанд тавих хяналтын зүгээс олон нийтийн телевиз нь удирдлага, зохион байгуулалтын хараат бус, бие даасан бүтэцтэй байхын зэрэгцээ үзэгчдээс тодорхой хэмжээний хураамж авдаг байна.

Хувийн телевиз нь өөрөө өөрийгөө санхүүжүүлэх зарчмаар ажилладаг. Орлогын гол эх сурвалж нь зар сурталчилгааны орлого болдог. Иймд хувийн телевиз нь аль болох ашигтай ажиллахын тулд мэдээллийн салбарт олон талт үйл ажиллагаа эрхлэн явуулдаг арилжааны хүчирхэг компани, копорацийн маягаар ихэвчлэн оршин тогтнож харъяандаа сонин хэвлэл, радио, кабелийн телевиз, дуу, дүрс бичлэг, зар сурталчилгааны төрөлжсөн үйлдвэрлэл зэргийг багтаадаг байна.

Энэ бүхнийг тэмдэглэхийн учир нь манай орны телевизийн хөгжилд нэгэнт бүрэлдэн тогтож буй олон төрөл хэлбэрийн телевизийн бүтэц тогтолцоонд олон нийтийн телевизийн бүтэц үгүйлэгдсээр байгаа бөгөөд ийм телевизийг байгуулж хөгжүүлснээр төр засаг, өргөн олон үзэгчид хэн хэнд нь хожоотой байх болно.